

1. Obnovená liturgie: národní jazyk a větší podíl bible

Reforma římskokatolické liturgie vyhlášená na Druhém vatikánském koncilu (1962-1965) přinesla mj. možnost sloužit mši a další obřady v národním jazyce. V rámci této reformy prošel větší změnou i sám mešní text, tj. modlitby a ostatní předepsané formulace, které při mši pronáší kněz a věřící: ukazuje to rozdíl mezi vydáním *Missale Romanum* z roku 1962¹ a 1970.² V obnovené liturgii je mnohem více zastoupena bible. Zvýšil se počet biblických čtení: o nedělích a slavnostech se předčítají místo dvou perikop tři a nedělní perikopy se neopakují po jednom roce jako dříve, nýbrž jsou uspořádány do tří ročních cyklů.³ Toto rozšíření biblických lekcí – i samo dovolení číst je v národním jazyce – bylo zároveň v jednotlivých zemích příležitostí, aby se pořídil nový překlad bible, případně revidoval některý z překladů používaných.

2. České žaltáře v období reformy

Novinkou v obnovené liturgii je i responsoriální žalm (*psalmus responsorius*). Je to úryvek starozákonního žalmu, případně jiného biblického kantika (např. *Magnificat*, Lk 1,46-55), který následuje po prvním čtení z bible a provádí se tak, že kantor nebo sbor zpívá žalmové verše a po několika verších zpívá shromážděný lid tzv. responsum (odpověď). Tento způsob, na který jsou dnes účastníci římskokatolické bohoslužby zvyklí, vypadal před reformou jinak. Šlo o část zvanou *graduale*, která taktéž následovala po první biblické lekci, ale buď ji tiše recitoval kněz, nebo ji zpíval sbor (obojí latinsky a bez aktivní účasti lidu). Navíc *graduale* tvořily pouhé dva verše žalmu, kdežto dnešní mezizpěv obsahuje většinou šest až deset veršů, mezi kterými se opakuje responsum. Tak je responsoriální žalm dalším příkladem zmíněného většího zastoupení bible v obnovené liturgii.

Tato liturgie se slouží od první neděle adventní (30. listopadu) 1969, a to v naprosté většině národním jazykem. Před jejím zavedením vyvstala tedy aktuální potřeba zvolit optimální překlad žalmů do národního jazyka: buď vybrat některý z dostupných, nebo pořídít nový.

Které české překlady žalmů byly v šedesátých letech k dispozici? Připomeneme ty novější z katolického prostředí. Žaltář samozřejmě obsahovala kompletní vydání *Starého zákona*: Hejčlův překlad *Bible české*, vycházející ještě z *Vulgáty*,⁴ a Hegerův překlad *Písma svatého Starého zákona* v revizi Merellové a Kotalíkové, opřený už o hebrejský originál, navíc zpracovaný metricky pravidelným

¹ *Missale Romanum: ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum summorum Pontificum cura recognitum*, editio typica 1962, přetisk: Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2007.

² *Missale Romanum: ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II. instauratum auctoritate Pauli PP. VI. promulgatum*, Roma: Typis Polyglottis Vaticanis, 1970.

³ Výběr biblických čtení v současné české římskokatolické liturgii obsahuje v jednom svazku *Misál na každý den liturgického roku*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

⁴ *Bible česká (lidové vydání)*. Díl první: *Knihy Starého zákona*. Svazek III. *Ester – Kniha Sirachovcova*. Část první: *Ester, Job*

Karel KOMÁREK

Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta
Univerzity Palackého, Olomouc
ORCID: 0000-0002-1944-466X

První český překlad žalmů v obnovené liturgii (P. Josef Kunický)

The first Czech translation of psalms in the renewed liturgy (Fr. Josef Kunický)

In the 1960s, a new Czech translation of the Psalms prepared by Father Josef Kunický was published. It was designed primarily as an aid for priests who at that time prayed the breviary in Latin, but it was also used in the renewed Roman Catholic liturgy, which was to be served in national languages after 1969. The psalms translated by J. Kunický were set to music by Fr. Josef Olejník and sung at masses, especially in Moravian parishes. However, a competing translation of the psalms prepared by Václav Bogner was included in official liturgical books. The core of the study provides a comparison of both versions in terms of language and style. While V. Bogner's translation reads more like a book, J. Kunický's translation is more poetic.

Key words: Bible; psalms; Czech Bible translations; Roman Catholic liturgy; liturgical reform; 20th century
Number of characters / words: 27 219 / 4 054
Number of figures: 2
Secondary language(s): Latin

veršem.⁵ Ale existovala též speciální tlumočení žalmů a kantik podle jejich výběru v breviáři: takto koncipován byl překlad Bártův,⁶ který v tomto »žánru« pomocných příruček pro modlitební praxi navazoval na delší tradici.⁷

3. Žalmy v překladu P. Josefa Kunického...

Časově nejbližší byly v období příprav liturgické reformy překlady žalmů od Josefa Kunického.⁸ Vycházely na pokračování v měsíčníku katolického duchovenstva *Duchovní pastýř*. První část vyšla v roce 1961, tedy ještě před zahájením koncilu, a byla nadepsána *Žalmy. Rozjímavé překlady k hlubšímu pochopení modlitby breviáře*.⁹ V té době se duchovenstvo modlilo breviář zásadně latinsky. U Kunického šlo o samostatné tlumočení, nezávislé na dosavadní tradici. Text žalmů doprovázely podrobné poznámky, většinou filologické, ale i exegetické. Tento seriál se objevoval v letech 1961-1968 a přinesl 57 ze všech 150 žalmů.

Hned v následujícím ročníku *Duchovního pastýře* představil tento nový překlad P. František Tkadlík.¹⁰ Krátce, ale přesně charakterizuje jeho tvůrce:

»Dosud překládali biblické knihy a také žalmy odborně školení biblisté [...]. Nyní se objevuje v tisku překlad jiného stylu. Přistupuje k tak významné a odpovědné práci, která může mít vliv i na texty liturgické, praktik z duchovní správy, kazatel.«¹¹

V komentáři se zabývá jeho jazykem a stylem:

»Básnická technika překladu Hejčlova a Hegerova Kunickému nevyhovuje. Je přece už odchován mladší generací českých básníků, zvláště Nezvalet, Seifertem, miluje i jiné. Na nich se naučil plynulému rázu české věty, která se uplatňuje i ve verši; u nich se naučil živému jazyku bez archaických poetismů, inverzí ve větě, jak je známe z básní generace lumírovců. Aby zachoval styl žalmů a jejich metrum, využívá volného verše, který v naší literatuře už dávno zdomácněl.«¹²

V seznamu literatury na konci článku se nachází důležitá položka: »Žalmy, překlad Kunického v rukopise.« Naznačuje, že celý překlad mohl být už počátkem šedesátých let hotov, i když později asi podléhal úpravám.

Ano, P. Josef Kunický (1915-1969) nebyl profesionální biblista pracující v akademickém prostředí. Narozen v Bzenci 8. března 1915, vysvěcen 5. července 1939 v Olomouci, působil jako kaplan a později administrátor ve farnostech Fryšták (srpen 1939) a Otrokovice (1939-1949), po komunistickém puči vězněn (1949-1952), po propuštění opět duchovním správcem ve farnostech Postřelmov (1952-1954), Vrbno pod Pradědem (1954-1961), Slezské Rudoltice (1961-1967) a od srpna 1967 v Předmostí u Přerova, kde 17. dubna 1969 zemřel.¹³ Pohřben je na hřbitově tamtéž v kněžské hrobce napravo od hlavního kříže. Od roku 1966 byl členem Arcidiecézní liturgické komise v Olomouci, a to jejího biblického odboru.

a *Knihy žalmů*. Podle obecného znění latinského se stálým kritickým zřetelem k původním textům přeložil dr. Jan HEJČL, Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1935.

⁵ *Písmo svaté Starého zákona v překladu Mons. dr. Josefa Hegera*. Díl II. *Knihy básnické – poučné*, Praha: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1956.

⁶ *Žaltář římského breviáře*. Nový latinsko-český text s liturgickým výkladem. Uspořádal P. Jan B. BARTA OFM, Praha: Vyšehrad, 1947.

⁷ SEDLÁČEK, Jaroslav: *Výklad posvátných žalmů a biblických chvalo zpěvů breviáře*. Díl 1 a 2, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1900-1901; *Žaltář neb Knihy žalmů*. Dle původního textu hebrejského, jakož i dle církevní latinské Vulgáty přeložil a krátkými poznámkami opatřil dr. Melichar MLČOCH, Olomouc: Arcibiskupská knihtiskárna, 1906.

⁸ Tento překlad jsem stručně, bez podrobnější analýzy a spíše esejistickým stylem charakterizoval v kapitole o českých biblích vydaných v exilu během komunistické diktatury. Viz KOMÁREK, Karel: *Exilová kniha knih*, in: HANUŠ, Jiří – ŠUK, Jiří (eds.): *Exilová kniha mého srdce*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 99-107.

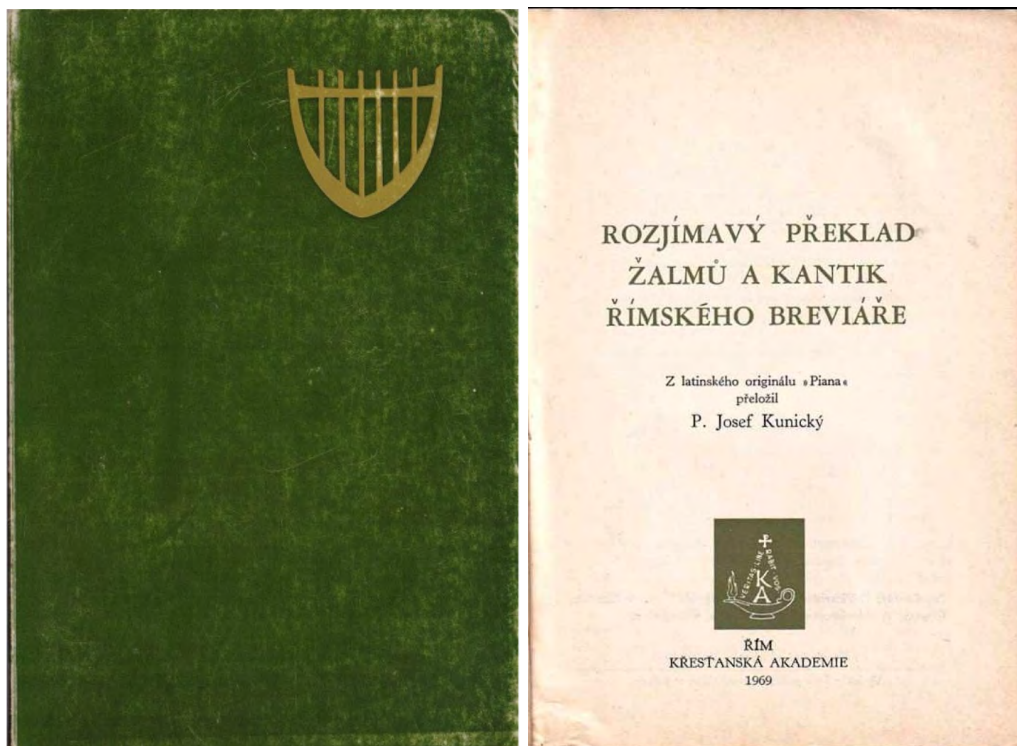
⁹ Viz *Duchovní pastýř* 11 (1961), č. 8, s. 154.

¹⁰ TKADLÍK, František: *K novému překladu žaltáře*, in: *Duchovní pastýř* 12 (1962), č. 8, s. 143-146.

¹¹ Tamtéž, s. 143.

¹² Tamtéž, s. 145.

¹³ Arcibiskupství olomoucké, oddělení Evidence arcidiecéze, kartotéka zemřelých kněží a elektronický katalog: Kunický, Josef (1915-1969). Údaje mi ochotně vyhledal archivář olomouckého arcibiskupství Mgr. Vít Němec, Ph.D., kterému tímto děkuji.

Obr. 1a-b:
Obálka a titulní strana
prvního vydání Kunic-
kého překladu žalmů
(Řím 1969)

Kunického překlad žalmů pak kompletně vydala Křesťanská akademie v Římě,¹⁴ shodou okolností právě v tom roce, kdy se začala sloužit obnovená liturgie a kdy Josef Kunický zemřel.

Vzhledem k dočasnému uvolnění cenzury a cestování do zahraničí byla tato knížka u nás relativně dostupná. A i když Kunického překlad nebyl označen jako oficiální liturgický text, *via facti* se stal jedním z prvních překladů, který se v naší obnovené liturgii používal, byť ne na celém našem území.

Časopisecká verze Kunického překladu žalmů byla pro knižní vydání upravena jenom v detailech, většinou v oblasti slovosledu a tvarosloví, místy i lexika. Ve větším rozsahu došlo k přepracování poznámek, hlavně k jejich zestručnění.

Předmluvu ke knižnímu vydání napsal Tomáš Špidlík. Trefně v ní charakterizuje styl překladu i jeho určení v širším biblistickém kontextu:

»Víme, kolik námahy bude ještě zapotřebí, aby se celé Písmo konečně objevilo v důstojném, vědecky spolehlivém, literárně vytříbeném šatě nové češtiny. Život však nedovoluje čekat, modlitba se nemůže zdržovat až do okamžiku, kdy najde nejvytříbenější slovní výraz. Český kněz, který se modlil své žalmy latinsky, neměl po ruce nejmodernější biblické studie. Ponechal proto exegetům volné pole bádání. Nepovažuje svůj text za úřední překlad liturgických textů. Četl svůj breviář, vychutnával ho a nechával volně dozrívát v rodné mluvě. Jsme přesvědčeni, že tím prospěje mnohým, pro které by jinak žaltář zůstal zavřenou knihou.«¹⁵

Další fakta nicméně naznačují, že Kunického překlad se v české verzi obnovené liturgie přece jenom do jisté míry uplatnil a že mohl být i »kandidátem« na oficiální znění v liturgických textech.

4. ...a jejich průnik do nové liturgie

Na proniknutí překladu J. Kunického do obnovené liturgie měla vliv proměna hudební složky mše. Výše zmíněné zavedení žalmového mezizpěvu a důraz na to, aby se skutečně zpíval (ne jen předčítal), vyvolaly nutnost řešit praktickou otázku, jaké nápěvy pro tyto (české) texty použít. Uplatňoval se gregoriánský chorál, ale vznikaly také původní melodie. Jako jeden z prvních začal zhudebňovat responsoriální žalmy kněz olomoucké arcidiecéze, absolvent Papežského ústavu pro duchovní hudbu v Římě P. Josef Olejník (1914-2009). Ten už předtím zhudebnil

¹⁴ *Rozjímavý překlad žalmů a kantik Římského breviáře*. Z latinského originálu »Piana« přeložil P. Josef KUNICKÝ, Řím: Křesťanská akademie, 1969, ²1970.

¹⁵ ŠPIDLÍK, Tomáš: *Předmluva*, in: *Rozjímavý překlad žalmů a kantik Římského breviáře*, Řím: Křesťanská akademie, 1969, s. 9.

české ordinarium (*Česká mše z Andělské Hory*, 1965)¹⁶ a několik mešních proprií (mj. *České rekviem*, 1968),¹⁷ vždy jako jednohlasý zpěv s doprovodem varhan. První sbírka jeho žalmových nápěvů existuje v technicky jednoduchých kopiích datovaných 1971,¹⁸ ale jednotlivé žalmy se opisovaly a zpívaly už dříve, jak mohu dosvědčit podle vlastní, i když jenom dětské paměti. V této sbírce – v rozporu s údajem na titulním listě (viz poznámku pod čarou) – se vyskytují žalmy pouze v překladu J. Kunického. V dalším souboru – *Zpěvy v liturgii Svatého týdne*¹⁹ – ještě Kunického překlad převažuje; pouze žalm k průvodu na Květnou neděli a sedm žalmů na Bílou sobotu mají tlumočení Václava Bognera. Touto cestou se Kunického překlad žalmů rozšířil do mnoha farností hlavně na Moravě.

5. Konkurenční překlad Václava Bognera

Avšak do oficiálních liturgických knih se dostaly žalmy v jiném novém překladu: zpracoval ho ThDr. Václav Bogner (1911-1988), do počátku padesátých let docent biblických jazyků na pražské teologické fakultě. Krátce před uvedením nové liturgie do praxe, kdy se české mešní texty teprve připravovaly, popsal v *Katolických novinách* aktuální situaci, která se týkala také znění žalmů:

»Z čeho se tedy budou číst lekce Písma sv. při bohoslužbě? Byl jsem požádán Otcem biskupem Tomáškem, abych obstaral texty Starého zákona. Použiji svého překladu, jemuž se již věnuji 22 let ve volných chvílích [...] Každý kněz je postupně dostane rozmnožené i s nejnmutnějšími poznámkami, které mají osvětlit těžší místa Písma.«²⁰

Pražský biskup František Tomášek byl tehdy předsedou České liturgické komise, šlo tedy o oficiální pověření.

Ale dobová svědectví, jako je toto, ukazují, že české liturgické texty vznikaly a šířily se v obtížných podmínkách – první cyklostylované verze lekcionáře byly označeny jako »prozatímní český text« – a že i Bognerův překlad žalmů se ujímal nikoli bez problémů. František Kunetka v článku o realizaci liturgické reformy píše:

»Na schůzi překladatelské sekce v Olomouci 4. 1. 1971 byly vysloveny vážné námitky proti postupu České liturgické komise v otázce překladů [...]. Zástupci z Moravy, konkrétně dr. Bradáč, kritizují Bognerův překlad žaltáře. Dr. Bradáč požádal o jeho přepracování básníka Václava Renče. To však narazilo na odpor českých členů ČLK.«²¹

(Renčův překlad žalmů v metricky pravidelných verších se uplatnil v první strojopisné verzi českého breviáře a dodnes figuruje v breviáři dominikánském; vyšel též v samostatném knižním souboru.)²² Nicméně Bognerovo tlumočení žalmů už se objevuje v zmíněných cyklostylovaných kopiích strojopisu lekcionáře, a to v jejich chronologicky prvním svazku,²³ také ve všech následujících a posléze v tištěných.²⁴

V roce 1973 pak vyšly žalmy v překladu V. Bognera kompletně.²⁵ V předmluvě tohoto knižního vydání líčí překladatel jeho genezi:

¹⁶ Pod číslem 502 ji obsahuje *Kancionál – společný zpěvník českých a moravských diecézí*, mj. ve vydání Praha: Katolický týdeník s. r. o., 2013, s. 379-385.

¹⁷ Přetištěno in: OLEJNÍK, Josef: *Sváteční graduál. Liturgické zpěvy pro slavnosti, svátky, památky svatých a posvěcení kostela*, Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2016, s. 240-243.

¹⁸ *Třicet společných responsoriálních žalmů*. Pro žalmisty nebo scholy cantorum a Boží lid složil P. Josef OLEJNÍK. Slova žalmů podle Žaltáře + P. Josefa Kunického nebo podle Římského misálu + P. Zdeňka Švédy. Tento pracovní text olomoucké ALK [= arcidiecézní liturgické komise, KK] schválil nejd. p. Josef Vrana, kapitulní vikář v Olomouci, výnosem č. j. 219/71 ze dne 25. ledna 1971.

¹⁹ *Zpěvy v liturgii Svatého týdne* [...]. Schválil Josef Vrana [...] dne 14. 2. 1972 jako pracovní text ALK.

²⁰ BOGNER, Václav: *Starozákonní texty v liturgii*, in: *Katolické noviny* 21 (1969), č. 47, s. 1.

²¹ KUNETKA, František: *Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích*, in: FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří (eds.): *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, s. 159.

²² *Hlas Páně třísti cedry. Knihy žalmů v překladu Václava Renče*, Třebíč: Vydavatelství Blok, 2001.

²³ *Lekcionář. Nedělní cyklus A. Prozatímní český text*. Vydává Sekretariát České liturgické komise pro vnitřní potřebu. V Praze dne 9. července 1971.

²⁴ *Lekcionář II. Feriální lekcionář pro dobu adventní, vánoční, postní, velikonoční*, Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1972. Tento díl je nejstarší ze všech řádně vytištěných.

²⁵ *Žalmy*. Z hebrejštiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha: Česká katolická charita, 1973; Praha: Zvon, 1995; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

»V květnu 1966 jsem byl předsedou liturgické komise pověřen, abych přeložil žalmy pro obnovený bohoslužebný řád. Této práci jsem věnoval téměř tři roky. Podkladem mi byl můj původní překlad žalmů do češtiny, který jsem si vypracoval již před 20 roky, ale zůstal nevydán. I tím jsem se zabýval tři roky. Překládám podle hebrejského textu se stálým zřetelem k překladu pořízenému na pokyn Pia XII., který celkem věrně tlumočí hebrejský originál.«²⁶

Dále konstatuje:

»Překladu se již používá v nových liturgických textech mešních i v textech pro udílení svátostí.«²⁷

A co tu uvádíme o žalmech, zhruba platí o všech částech bible v českých bohoslužebných knihách. Václav Bogner se stal tvůrcem starozákonního překladu, který už přes půl století čteme a posloucháme v katolické liturgii.²⁸ Podepsaný je také pod liturgickým překladem *Nového zákona*,²⁹ byť toto znění je evidentní revizí překladu Ondřeje Petru.³⁰

6. Kunický a Bogner: spolupráce a rozchod

V předmluvě k svému překladu žalmů se Bogner zmiňuje také o Kunickém:

»O nový překlad latinského Piova žaltáře se pokusil P. Josef Kunický [; spolupracoval na něm – KK]³¹ i autor tohoto překladu, a tím se na mnohých místech vysvětlí nejen podobnost obojího překladu, ale i různost tam, kde se P. Kunický neřídil zákony biblického překladatelství a duchem hebrejské poezie a semitského písemnictví. Žalmy v překladu P. Kunického vycházely v minulých letech v Duchovním pastýři.«³²

Chybí tu jakákoli zmínka o jejich římském vydání. Vzhledem k obnovení cenzury za normalizace je to ovšem pochopitelné: Křesťanská akademie v Římě byla organizací, kterou tvořili exulanti z komunistického Československa.

Z informace o vzájemné spolupráci, ale i z výše uvedeného údaje o členství J. Kunického v Arcidiecézní liturgické komisi si můžeme domýšlet, že oba kněží vytvářeli překlad žalmů pro obnovenou liturgii nějaký čas společně a později se jejich cesty rozešly. Bogner byl překladem žalmů pro liturgii oficiálně pověřen a je otázka, proč by zároveň pracoval ještě s Kunickým na dalším překladu, který byl určen pro soukromou »rozměšnou« četbu. Naopak možnost, že by přizval k spolupráci dalšího odborníka, není vyloučená; s jeho osobním pověřením to není v rozporu. Kunického překlad vycházel během příprav nové liturgie časopisecky, byl tedy veřejně známý a mohla vzniknout idea jeho využití, byť po nutné revizi: Bognerův překlad v té době ještě publikován nebyl. Ukončení spolupráce i sám fakt, že Bogner nakonec vytvořil a prosadil vlastní překlad, mohly mít důvod i v tom, že J. Kunický už v roce 1969 zemřel. Textologickou indicií pro tento průběh událostí je částečná shoda obou překladů, kterou připouští sám Bogner: jak ještě ukážeme, je relativně velká.

Rozhodnutí církevní autority zařadit do liturgických knih překlad Bognerův mělo jeden odborný důvod: Kunický překládal z latinské předlohy zvané *Pianum* (*Liber psalmodum*, vydáno 1945 z podnětu Pia XII.), kdežto v pokoncilních poměrech se přednostně vyžadoval překlad z hebrejského originálu. I tady se ovšem nabízí úvaha, že bylo možné překlad Kunického podle této zásady revidovat.

7. Kunický a Bogner: konfrontace jazyka a stylu

Není mým záměrem prověřit v tomto článku výtku, kterou Bogner adresuje Kunickému, totiž že se »neřídil zákony biblického překladatelství a duchem hebrejské poezie a semitského písemnictví« (*vide ut supra*), ani nemíním posoudit Kunického překlad z hlediska toho, nakolik odpovídá hebrejskému originálu. Mým úmyslem je aspoň zhruba charakterizovat jazyk a styl

²⁶ BOGNER, Václav: *Slovo překladatele*, in: *Žalmy*, Praha: Česká katolická charita, 1973, s. 10.

²⁷ Tamtéž, s. 11.

²⁸ Knižně z tohoto překladu vyšly jenom knihy prorocké a naučné, z dějepisných pouze *Pentateuch*. Ostatní části figurují v perikopách *Lekcionáře* a v čteních *Denní modlitby církve*.

²⁹ *Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*, Praha: Česká liturgická komise, 1989.

³⁰ BARTOŇ, Josef: *Století moderního českého biblického překladu*, in: *Listy filologické* 133 (2010), č. 1-2, s. 69.

³¹ Dovoluji si opravit původní dvojznačnou formulaci »[...] Josef Kunický, na kterém spolupracoval i autor tohoto překladu [...]«.

³² BOGNER, *Slovo překladatele* (➤ pozn. 26), s. 10.

překladu Kunického, a to cestou konfrontace s překladem Bognerovým. Mělo by z ní vyplynout, jakou podobu spisovné češtiny užil Kunický pro tlumočení posvátného textu a jak tento typ vyhovuje případnému použití jeho překladu v současnosti.

Nejprve porovnáme pravděpodobně nejznámější starozákonní žalm, jehož české znění je v obecném povědomí silně fixováno tradicí, především překladem kralickým:

Žalm 23 (22)

KUNICKÝ

»Pán je můj pastýř, nic mi neschází:
dává mi prodlévat na svěžích pastvinách,
přivádí mě odpočinout si k napajedlům,
občerstvuje mi duši,
vodí mě spolehlivými stezkami,
to pro své jméno,
a když se ocitnu ve tmavé rokli,
nezaleknu se pohrom,
protože se mnou jsi ty. [...]
Příznivá pohoda mě bude provázet
po všechny dny mého života.
V Pánově domě se uhostím
na dlouhé, předlouhé časy!«

BOGNER

»Hospodin je můj pastýř, nic nepostrádám,
dává mi prodlévat na svěžích pastvinách,
vodí mě k vodám, kde si mohu odpočinout.
Občerstvuje mou duši,
vede mě po správných cestách
pro svoje jméno.
I kdybych šel temnotou rokle,
nezaleknu se zla,
vždyť ty jsi se mnou. [...]
Štěstí a přízeň mě provázejí
po všechny dny mého života,
přebývat smím v Hospodinově domě
na dlouhé, předlouhé časy.«

Nejnápadnější rozdíl, který se vyskytuje důsledně v obou překladech, je Kunického »Pán« místo »Hospodin«. Může být hodnocen jako narušení tradice, nebo naopak jako přiblížení současnosti: neodvážím se rozhodnout, která z obou variant je vhodnější. Neobvykle působí v tomto známém textu slova »k napajedlům«, které Kunický v poznámce komentuje »ke studnám, cisternám, ty bývaly od sebe velmi vzdáleny, voda byla vzácná«,³³ a »uhostím se«, které *Slovník spisovného jazyka českého* hodnotí jako archaismus;³⁴ v tomto kontextu se zdá ovšem srozumitelné.

Osobně oceňuji, že se překladatel nebál užít v sakrálním textu slova »pohoda«: v době vzniku překladu se asi pociťovalo celkem neutrálně ve svém významu »stav vyrovnanosti, klidu a štěstí«,³⁵ i když v naší současnosti má tendenci měnit se až v citoslovce vyjadřující především fyzické uspokojení. Citované pasáže také ukazují zmíněnou podobnost obou překladů: z třinácti řádků (rozdělených bez ohledu na rozsah biblických veršů) se pět shoduje úplně nebo částečně, shodná volba lexémů »rokle« a »nezaleknu se« pak odlišuje oba překlady od ostatních (jen Heger má podobně »zloby se nelekám«).

Konotačně bohatší výraz »pohoda« užil Kunický i jinde:

Žalm 85 (84)

KUNICKÝ

»Tak Pán poskytne dobrou pohodu
a naše země vydá plody.«

BOGNER

»Hospodin též popřeje dobro
a naše země vydá plody.«

V delší ukázce srovnáme ještě překlady *Žalmu 91*:

Žalm 91 (90)

KUNICKÝ

»Kdo žiješ pod ochranou Nejvyššího,
kdo jsi ve stínu Všemohoucího,
můžeš říci Pánu: Jsi mé útočiště, jsi můj hrad,
můj Bože, důvěřuji v Tebe.
Nic zlého se ti nepřihodí,
pohroma se ani nepřiblíží k tvému příbytku.

BOGNER

»Kdo přebýváš v ochraně Nejvyššího,
kdo dlíš ve stínu Všemocného,
řekni Hospodinu: Mé útočiště jsi a má tvrz,
můj Bůh, v něhož doufám.
Nepřihodí se ti nic zlého
a útrapa se k tvému stanu nepřiblíží.

³³ *Rozjímavý překlad žalmů a kantik Římského breviáře*, Řím: Křesťanská akademie, 1969, s. 67. Původní časopisecká verze má přímo v textu »přivádí mne odpočinout ke studnám«, viz *Duchovní pastýř* 12 (1962), č. 1, s. 9.

³⁴ *Slovník spisovného jazyka českého*, III: R-U, Praha: Academia, 1966, s. v. *uhostiti se*.

³⁵ *Slovník spisovného jazyka českého*, II: N-Q, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, s. v. *pohoda* 2.

Protože svým andělům o tobě přikázal,
aby tě chránili na všech tvých cestách.
Ponesou tě na svých rukou,
aby ses neudeřil o kámen.
Budeš šlapat po zmijích a hadech,
rozdupeš lva i ještěra.«

Vždyť tvým andělům vydal o tobě příkaz,
aby tě střežili na všech tvých cestách.
Na svých rukou tě ponesou,
abys nenarazil o kámen svou nohou.
Po zmiji a hadu budeš kráčet,
šlapat budeš po lvu i draku.«

Slovo »drak« na tomto místě sice odpovídá české biblické tradici (*Bible Kralická, Svatojánská*, HEJČL) a má formální vzor ve *Vulgátě* (»conculcabis leonem et draconem«), ale v současné češtině označuje především pohádkovou bytost, obludu.³⁶ Tento význam má ovšem i slovo »ještěr«, jenomže u něho může být asociace s pohádkami neutralizována dalším, přírodovědným významem »plaz s dlouhým ocasem«.³⁷ Výraz »rozdupeš« působí – aspoň subjektivně – v dané větě expresivněji, byť nelze přehlédnout významový posun oproti »šlapat budeš«.

Rozdíl »hrad« – »tvrz« lze vnímat jako rozdíl pojmenování běžné a méně běžné realie. Pokud Kunický míní tyto volby výrazů tak, jak tu popisuji, pak to mohla být záměrná snaha vyjít vstříc současnému čtenáři. Jeho překlad je navíc – přinejmenším v tomto úryvku – formulován důsledně neutrálním slovosledem; Bogner naproti tomu užívá inverzní nebo subjektivní slovosled ve větách »Mé útočiště jsi a má tvrz«, »Na svých rukou tě ponesou«, »Po zmiji a hadu budeš kráčet«.

Přiblížení k přirozené mluvené češtině, ovšem při plném zachování spisovnosti, pozorujeme na mnoha místech Kunického překladu, např. na tomto:

Žalm 104 (103)

KUNICKÝ
»Pane, kolik je tvého díla!
Všechno jsi moudře učinil.«

BOGNER
»Jak četná jsou tvá díla, Hospodine!
Všechno jsi moudře učinil.«

Bognerův překlad první věty syntakticky kopíruje znění *Vulgáty* »Quam multa sunt opera tua, Domine«. Kunický tentýž větný význam vyjádřil jinou konstrukcí, která je obvyklá u obdivných zvolání také v běžné mluvě. (Nadále registrujeme značnou shodu obou překladů i na úrovni celých vět.)

Působivost výpovědi podtrhuje Kunický i tím, že volí jiné typy vět podle postoje mluvčího:

Žalm 118 (117)

KUNICKÝ
»Děkujte Pánu, protože je dobrý,
protože jeho milosrdenství trvá navěky.
Rode Izraelův, volej;
Jeho milosrdenství trvá navěky.«

BOGNER
»Oslavujte Hospodina, neboť je dobrý,
jeho milosrdenství trvá navěky.
Nechť řekne dům Izraelův:
Jeho milosrdenství trvá navěky.«

Spojení vokativ + imperativ (»Rode Izraelův, volej«) zní naléhavěji než pouhá přací věta (»Nechť řekne dům Izraelův«).

Poslední příklad dokumentuje skutečnost, kterou lze vyčíst i z mnoha už citovaných pasáží: Kunický často doplňuje základní význam dané výpovědi na úrovni lexika, ale i syntaxe, zde např. přidáním modálního slovesa, a tím jako by domýšlel smysl sdělení, potenciálně ukrytý v původním vyjádření (předpokládáme, že onen základní význam přesně tlumočí Bogner):

Žalm 116 (114)

KUNICKÝ
»Smím si vykročovat před Pánem
v zemi živých!«

BOGNER
»Budu kráčet před Hospodinem
v zemi živých.«

Pro taková dotvoření základních formulací platí výše citovaná charakteristika Tomáše Špidlíka, že překladatel »četl svůj breviář, vychutnával ho a nechával volně doznívat v rodné mluvě«.

³⁶ *Slovník spisovného jazyka českého*, I: A-M, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960, s. v. *drak* 1.

³⁷ Tamtéž, s. v. *ještěr*.

8. Závěr

Josef Kunický tedy použil pro svůj překlad žalmů spisovnou češtinu, která odpovídá tehdejší době, ale v tomto druhu textu je zhruba přijatelná i nyní po půlstoletí. I když zní přirozeně v mluveném projevu, nemá rysy profánnosti a vhodně se vyjímá v posvátném textu. Neřeším otázku, nakolik je Kunického překlad významově věrný, ale z hlediska jazyka a stylu konstatuji, že je poetický, což ostatně žalmům náleží, že je poetičtější než překlad Bognerův, přesněji řečeno, jinak poetický než Bognerovy žalmy, přičemž této poetizace nedosahuje tradičními postupy, jako je inverzní slovosled nebo užití starobylejšího lexika či tvarosloví, nýbrž spíše průhlednou větnou stavbou a neotřelými slovními výrazy. Tím může být přístupnější i běžnému uživateli češtiny v současnosti. A mohl by se stát též vzorem pro překladatele bible při úvahách, kam až je možno sáhnout do prostředků současného jazyka, aby se využila jeho živá podoba a přitom se nepřekročila hranice *sacrum – profanum*.

Podobnost překladů Kunického a Bognerova by bylo třeba prokázat na větším úseku textu a také ve srovnání s jinými; může se totiž ukázat, že některá místa se shodují vlivem širší tradice, ba i to, že některé jednodušší věty v podstatě jinak přeložit nelze.

Kunického překlad žalmů se uplatnil v obnovené liturgii jenom dočasně a v omezeném územním rozsahu. Z hlediska časového se však dá pokládat ne-li za první, pak za jeden z prvních, který fungoval v nové liturgické praxi. Některá fakta naznačují, že se o něm uvažovalo při volbě oficiálního znění. A díky několika oblíbeným nápěvům občas zaznívá při bohoslužbách dodnes.